

hláska



Zvláštní číslo věnované konferenci Dějiny staveb – Nečtiny 7.4. – 9.4.2000

Josef Miler a Klub Augusta Sedláčka

Dámy a páni, vážení účastníci, milí hosté, přátelé! Setkáváme se na první pracovní konferenci, která si předsevzala svést na jedno pole badatele rozličných odborností a různého profesního zařazení. V mezi-disciplinárním, celostním přístupu k fenoménu historických staveb a ve vzájemně užitečném demokratickém obcování celě škály badatelů a zájemců, lze právem vidět jedny z podstatných podmínek rozvoje našeho oboru.

Není náhodou, že prostor pro toto setkání vznikl přičiněním Klubu Augusta Sedláčka. Náš spolek si podobné cíle vytkl už při svém vzniku v roce 1984, tehdy ovšem v tematickém zúžení na šlechtická sídla. Tomu také odpovídal obsah Ročenky Klubu Augusta Sedláčka, u nás tehdy jediného periodika soustředěného na jejich studium. Na úspěchu Ročenky byl pak na půdě akademie založen

vznik sborníku Castellologica bohemia, na jehož vydávání se Klub v počátcích po několik let podílel. S podobným zaměřením vychází klubovní časopis Hláska a aktivity Klubu sahají od vážné badatelské a publikační činnosti přes popularizační práci až po vlastivědně turistické podniky pro nejširší obec zájemců.

Vznik Klubu Augusta Sedláčka a vytváření jeho profilu si nedovedeme představit bez zvěčnělého předsedy Klubu, matematika RNDr. Josefa Milera (* 1947, + 1999). Jeho schopnost naslouchat "tepu doby" a prosadit tomu odpovídající řešení, prověřilo 16 let úspěšně existenci Klubu. Ostatně, nesešli bychom se dnes na tomto místě, nebýt posledního přání Josefa Milera, jímž nám před rokem uspořádání konference uložil.

J. Anderle

| Pořadatel | Program |
|--|---|
| Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 56 Plzeň | Pátek 7.4. 2000 |
| Partneři | 9:00 – 10:00 Presence, občerstvení |
| Památkový ústav středních Čech v Praze, | 10:00 - 10:15 Zahájení |
| Ústav dějin architektury Fakulty architektury ČVUT, | 10:15 - 12:30 sekce hrady |
| Západočeské muzeum v Plzni, | 12:30 - 13:30 oběd |
| Západočeská univerzita v Plzni | 13:30 16:00 sekce hrady |
| Vedení konference | 16:00 16:30 přestávka |
| Předseda konference : PhDr. Zdeněk Dragoun, | 16:30 18:30 sekce lidová architektura |
| Předsedající sekci : | 18:30 19:30 večeře |
| Hrady, zámky, tvrze : PhDr. Tomáš Duráček, DrSc | 19:30 21:30 panelová diskuse |
| Lidová architektura : Doc. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc | Sobota 8.4. 2000 |
| Města : Ing. arch. Milena Hausenová | 7:30 8:30 snídaně |
| Církevní stavby : JUDr. Jiří Váňhaník | 8:30 10:30 sekce města |
| Metodika SHP + různé : Ing. Petr Macek | 10:30 11:00 přestávka |
| Informační platforma | 11:00 12:30 sekce církevní stavby |
| Konference Dějiny staveb bude v období mezi ročními zasedáními pokračovat na Internetu. Téžto i dalším otázkám zlepšení komunikace v oboru bude věnován blok krátkých informací. | 12:30 13:30 oběd |
| www.hrady.zcu.cz | 13:30 16:00 sekce metodika SHP + různé |
| | 16:00 16:30 přestávka |
| | 16:30 18:30 sekce metodika SHP + různé |
| | 8:30 19:30 večeře |
| | 19:30 21:30 blok krátkých informací |
| | Neděle 9.4. 2000 |
| | 7:30 8:30 snídaně |
| | 8:30 odjezd na exkurzi |
| | (Nečtiny, Vikošov, Manětín, Dolní Jambor, Úterý, Všeruby) |
| | 18:00 příjezd do Plzně |
| | (podrobnosti o zájezdu na poslední straně) |

Přehled referátů

| | | | |
|--|-------------------------------------|--|-------------------------------------|
| hrady, zámky, tvrze | | | |
| Roupov - opevnění předhradi | Jan Anderle, Jiří Škabrada | Středověké opevnění královského města Kl: tovy. | Pavel Mařík |
| F.A. Heber a dokumentace staveb | Irena Bukačová | Diskuse zaměřená na SHP měšťanských domů s praktickými příklady. | Jiřina Muková |
| Středověká tvrz Opálka u Strážova | Vít Červený | Urbanistický a stavebně historický vývoj Netolic | Vlastislav Ourada |
| Bašta Špychar v Novém Městě nad Metují. | Tomáš Durdík, Jiří Slavík | Dům čp. 126 v Plzni. Pokus o interdiscipli- nární průzkum památky. | Radek Široký, Jan Anderle |
| Jeskynní hrady ve střední části Evropy | Zdeněk Fišera | Radnice v Kašperských Horách | Vzislav Ryšavý |
| Zámek v Křimicích jako projev kontinuity stavebního vývoje a života šlechty | Václav Chmelít | Baroko v Karlových Varech | Lubomír Zeman |
| Klenová - fortifikace | Eva Kamenická | církevní stavby | |
| Možnosti a výsledky hloubkového SHP - tvrz ve Svinné (okr. Rokycany) | Tomáš Karel | Opevněné kostely v západních Čechách | Martin Čechura |
| Tvrz ve Volyni - k problematice vztahů SHP a archeologického výzkumu. | František Kašíčka | Bývalý špitální kostel sv. Jana Evangelisty ve Švihově - proměny objektu a archeolo- gický výzkum 1998-99 | Linda Čiháková |
| Nejstarší fáze hradu ve Skalné. | Tomáš Karel, Vilém Knoll | Barokní přestavba kostela sv. Vavřince v Kostomlatech p. Milešovkou. | Vít Honys |
| Horní hrad v Ratajích n. Sázavou ve světle předběžného SHP. | Miroslav Kovář Vojtěch Vaněk | Stavební dějiny kostela Věšch svatých v Plzni. | Antonín Macháček |
| Rekonstrukční práce na hradě Volštejn | Václav Menčík Petr Vlčnovský | Kostel v Hostouni. | Zdeněk Procházka |
| Hrad Vlčtejn. | Milan Novobilský Petr Nožička | Panská sídla a kostely ve Velkém Boru u Horažďovic ve světle archivních pramenů. | Josef Smitka |
| Tvrz Plešnice | Milan Novobilský Petr Rožmberský | Tři průzkumy kapli | Jan Sommer |
| Velká věž hradu Valdeka. | Vladislav Razím | Kostel N.P.M. v Kostelci n. Vltavou. Ne- obvyklé prvky v půdním prostoru. | Jiří Varhaník |
| Výsledky SHP feudálních sídel východních Čech. | Ladislav Svoboda | Štaufská hradní kaple v Chebu. | Pavel Šebesta |
| Stavební vývoj Nového hradu u Olomučan | Jan Štětina | metodika SHP + různé | |
| lidová architektura | | Dokumentace a průzkumy historických krovů | Jiří Bláha |
| Roubený dům malého města a jeho vztah k vesnické zástavbě. | Petr Dostál | Poznámky k obsahové a formální stránce metodiky nedestruktivního SHP ve vztahu k digitálnímu vyhotovení elaborátů. | Jan Eliáš |
| Projekty vesnických staveb v 19. stol. a je- jich realizace. | Martin Ebel Jiří Škabrada | Postavení SHP v procesu projektování his- torických objektů. | Hana Hanzlíková |
| Datované lidové stavby severního Plzeňska | Karel Foud | Záchrana a prezentace historických hornic- kých staveb | František Hyspecký, Josef Vcířil |
| Kaple a kapličky okresu Strakonice | Pavel Hájek | Doplňkové průzkumy při opravách | Petr Chotěbor |
| Jaká bude tvář české vesnice na Českomor- avské vrchovině | Pavel Hofejiš | Dokumentování nemovitých památek pro- váděné památkáři | Vít Jesenský |
| Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel. | Jan Pešta | Stavby na historickém fotomateriálu z mu- zejních sbírek | Luděk Krčmář |
| Zaměřovací akce ČAVU a dokumentace lidového stavitelství na okr. Příbram. | Lubomír Procházka | K významu stavebně historických průzku- mů - příklady. | Petr Macek |
| Boží muka v pohraničí okresu Český Krumlov | Zdenka Žemličková | Některé metody k měření ve špatně pří- stupných dutinách a podzem. prostorách. | Antonín Majer |
| města | | Cihly jako datovací materiál | Karel Nováček |
| Předpisy pro stavbu civilních domů v pev- nostech Josefov a Terezin z r. 1782 | Jan Čížek | Problematika průzkumu stavebních celků. Až na kámen neodírat ! | Dana Novotná |
| Nález zbytku šije románského domu č.p. 459/1 na Starom. nám. v Praze. | Zdeněk Dragoun | obecný příspěvek k SHP | Miloš Solaf |
| | | Archeologie domu | Jan Sommer |
| | | | Pavel Vařeka |

Historický vývoj Klubu Augusta Sedláčka

Josef Čihák, Petr Mikota

Jsmo přesvědčeni, že toto téma by nejlépe slušelo zakladateli klubu a jeho zvěčnělému prvnímu předsedovi RNDr. Josefu Milerovi, který by ho s obvyklou suverenitou zpracoval stručně a výstižně. Okolnosti jsou však jiné a tak nezbyvá než náhradní pojetí zaměřené spíše na faktografii než na významové hodnocení. Vychází z Milerovy bohaté pozůstalosti, vlastních poznámek a publikací KAS „Informační list KAS“ a „Hláska“.

1. Přípravné období

(od počátku roku 1983 do 11. 1. 1984)

Pro počátky Klubu Augusta Sedláčka mají rozhodující význam koncepty a kopie dopisů uložených v Milerově pozůstalosti. Intenzivní přípravy založení probíhaly od počátku roku 1983. RNDr. Miler byl dlouholetým členem Heraldické sekce, později České heraldické a genealogické společnosti (ČHGS). Ta mu posloužila jako vzor pro překonání nezbytných administrativních formalit. Je třeba zdůraznit, že v té době se sdružování občanů posuzovalo jinak než dnes a témata spojená s historií šlechty a jejích sídel rovněž. Proto byl příklad příbuzné fungující organizace velice cenný. Následující Milerův dopis (zachoval se nedatovaný koncept, patrně z ledna 1983) předsedovi výboru ČHGS Jiřimu Bilkovi je pro vznik klubu zcela zásadní.

Vážený pane,

Obracím se na Vás s poněkud neobvyklou prosbou. Pokusím se vysvětlit jí poněkud obsírněji.

Již roky se zabývám studiem českých hradů a tvrzí. Proto jsem se též stal členem bývalé Heraldické sekce, neboť jsem v členském bulletinu nacházel řadu pro mne zajímavých údajů. Za dobu, co se věmji této své zálibě, jsem se seznámil s řadou lidí se stejnými zájmy. S řadou z nich jsem i mluvil o potřebě vzniku spolku, který by tuto skupinu lidí sdružil. Pochopitelně nás jako vzor napadla právě Česká heraldická a genealogická společnost. A odsud plynou moje dotazy. Jde o veškeré právní otázky vzniku a činnosti spolku tohoto druhu. Tj. jaké právní normy se používají, komu a jakou žádost poslat, kdo uděluje povolení.

Dále obdobné záležitosti pro vydávání členského bulletinu a jiných tiskovin. Obdobně by mne zajímaly záležitosti financí: způsob peněžního styku s členy a institucemi, smlouvy s tiskárnou a konečně konkrétní ceny za náklad členského bulletinu ČHGS z poslední doby.

Omlouvám se, že Vás takto obtěžuji. Jsem však přesvědčen, že Vaše laskavost může značně zkrátit čas potřebný k založení nového spolku. Napište mi proto prosím odpověď na mé otázky, případně i na otázky, o kterých víte, že jsou v naší situaci důležité.

Předem Vám děkuji.

V úctě

Josef Miler

ČHGS tehdy fungovala jako pracovní aktiv při Okresním muzeu Praha – západ v Jilovém u Prahy. Pan Bílek odpověděl dopisem 6. 2. 1983, kde uvedl cenné rady a též zmínku o jiné variantě patronace na příkladě Klubu genealogů a heraldiků při ROH koncernu Vitkovice. Tato

forma měla větší možnosti při vydávání tiskovin. Snad proto se také ČHGS v letech 1984-86 stala Klubem historiografie při ZO Svazarmu a od roku 1987 Klubem pro českou heraldiku a genealogii při ZK ROH Tesla Strašnice.

Později J. Miler získal od J. Bílka kopie důležitých dokumentů: povolení ONV Praha západ z r. 1973 pro muzeum v Jilovém k vydávání informativního bulletinu „Heraldika“, Statut pro Heraldickou sekci při muzeu v Jilovém z r. 1974 a povolení ONV Praha západ z r. 1980 pro muzeum v Jilovém k vydávání „Informačního listu heraldické sekce“. Tyto dokumenty posloužily jako předlohy pro obdobné doklady a publikace pozdějšího Klubu Augusta Sedláčka.

Získané podklady byly neprodleně využity a 15. 4. 1983 píše J. Miler tento dopis řediteli ZK ROH ŠKODA Bohuslavu Zábranskému:

Vážený soudruhu řediteli,

obracím se na Vás s žádostí, kterou se pokusím v následujícím poněkud rozvést.

Jsem amatér v oboru, který nemá v české terminologii dosud uspokojující název a který se zabývá všestranným studiem středověkých hradů a tvrzí. Jsem ve styku jak s řadou amatérů, tak i s profesionály v tomto oboru.

Při vzájemném styku jsme dospěli k názoru, že by bylo zvláště pro amatéry přínosem sdružit se do nějakého kroužku. Protože několik zájemců, stejně jako já, jsou zaměstnanci k.p. ŠKODA, připadlo mi přirozené obrátit se s tímto na ZK ŠKODA.

Celou záležitost jsem konzultoval v ZK s referentem ZUC s. Limburským, který mi sdělil, že záležitost je na půdě ZK v principu řešitelná, a nastínil mi zhruba, jaké podmínky má ZK na takovouto činnost. Z nich nejzávažnější se mi jeví otázka odborného garanta. Celou věc jsem konzultoval s PhDr. Tomášem Durdíkem, zaměstnancem AÚ ČSAV v Praze, dnes prakticky jediným odborníkem v Čechách, který se uvedenou problematikou zabývá „na plný pracovní úvazek“. Přislíbil pomoc v potřebném rozsahu a vyjádřil se o celém návrhu velmi příznivě.

Činnost takto vzniklého kroužku by sestávala z vyhledávání, dokumentace a ochrany hradů a tvrzí. Rozhodně by neměla být zástěrkou pro překračování památkového zákona, což bývá u kroužků tohoto zaměření velmi časté. Právě naopak ochrana těchto objektů by měla být v činnosti kroužku zdůrazněna, protože se jedná o záležitost společensky důležitou a přesto odbornými institucemi není zajištěna a ani rozumnými prostředky být zajištěna nemůže.

Celou věc jsem zatím diskutoval pouze v poměrně úzkém kruhu známých, domnívám se však, že o takovouto činnost by byl zájem u překvapivě velkého počtu lidí a pokud by takovýto kroužek při ZK vznikl, rozhodně by při dobrém řízení přispěl k obohacení práce ZK.

S pozdravem

Josef Miler

Přípravy pokračovaly, kromě J. Milera se na nich významně podíleli jeho nejbližší přátelé Petr Rožmberský, Jan Anderle, Vladimír Švábek, Zdeněk Procházka, Jaro-

slav Novák, kteří společně tvořili přípravný výbor. Jednali, shromažďovali adresy potenciálních členů nové organizace, rozesílali pozvánky na ustavující schůzi. Významnou úlohu odborného garanta sehrál PhDr. Tomáš Durdík, CSc., zástupce Archeologického ústavu ČSAV v Praze.

2. Období činnosti v rámci Domu kultury ZK ROH Škoda do registrace Klubu

(od 11. 1. 1984 do 27. 6. 1990)

Ustavující schůze se konala dne 11. 1. 1984 v Technickém kabinetu ZK ROH Škoda (Měšťanská beseda) po přednášce PhDr. Durdíka „Současný stav a potřeby výzkumu hradů v Čechách“. Přednášky se zúčastnilo 83 osob, z nich se 47 stalo členy Klubu Augusta Sedláčka. Předsedou výboru nové organizace se stal RNDr. Josef Miler, místopředsedou Ing. arch. Vladimír Švábek, členy výboru Ing. Jan Anderle, Jaroslav Novák, Zdeněk Procházka. Výbor doplňovali jednatel Petr Rožmberský a Ing. Petr Mikota, který se stal pokladníkem klubu. V následujícím období docházely přihlášky členů z různých koutů Čech a Moravy, kteří se nemohli zúčastnit zakládající schůze. První společnou akcí se stala hojně navštívená vycházka do kozelského polesí dne 7. 4. 1984.

Činnost klubu se zejména díky sehrané partě přátel ve výboru zdárně rozběhla. Zejména jejich zásluhou a díky profesionálnímu dohledu PhDr. Durdíka se hned v prvním roce existence podařilo vydat první díl „Ročenky KAS“ s vysokou odbornou i grafickou úrovní. Společné aktivity se ustálily v ročním průměru na dvou vycházkách, dvou členských schůzích spojených s odbornými přednáškami, od r. 1985 přibývaly několika-denní květnové zájezdy organizované převážně členy z pražského okruhu.

Organizace. Počet členů rychle narůstal a brzy dosáhl limitu 200 osob, stanoveného zřizovatelem Klubu. V tomto období jedné centrální organizace to pochopitelně byli ještě členové z různých koutů Čech a Moravy. Těžkou zrádou byla pro Klub předčasná úmrtí nadějných členů V. Navrátila (9. 11. 1986) a místopředsedy V. Švábka (3. 9. 1988). 15. 2. 1989 byl výbor doplněn o Jaroslava Baštu, Ing. Josefa Čiháka a Ing. Zdeňka Fritze. Počátkem roku 1990 navrhl J. Miler registraci Klubu jako samostatného spolku. Pro stanovy samostatného Klubu Augusta Sedláčka se stal opět vzorem Koncept Stanov Heraldické společnosti v Praze pro její novou polistopadovou registraci.

Periodické publikace. V podstatě pravidelným zdrojem informací v počátečním období byly „Informační listy Klubu Augusta Sedláčka“ (24 listů v letech 1984-90), které za různorodých podmínek tehdy omezených možností rozmnožování tiskovin obětavě zajišťovali členové výboru. Vyvrcholením ediční činnosti byly 4 svazky „Ročenky KAS“ (1984-87), které byly neobyčejně zdařilým průkopnickým dílem. Předznamenaly edici sborníku *Castellologica bohemica*, v jejíž počátcích byl Klub jedním z vydávajících partnerů. O edici se začalo jednat v roce 1987, první svazek (1989) byl distribuován v říjnu 1990.

Přednášky téměř pravidelně vedl v počátečním období PhDr. Durdík, který v 7 dílech provedl účastníky vývojem českých hradů, další přednášky se týkaly francouzských hradů, středoevropských kastelů a mezinárodní spolupráce v kastellologii. Jeho přednášky pokračovaly

až do roku 1992. Dalšími referujícími byli v období do vzniku poboček v r. 1990 Ing. arch. P. Chotěbor, Ing. arch. V. Švábek, PhDr. J. Frolík, Ing. J. Anderle, Z. Procházka, M. Pertl, PhDr. D. Baštová a J. Bašta.

Exkurze. Mimofádnou akcí byly exkurze do Státního ústředního archivu v Praze v říjnu 1985, které umožnil a vedl PhDr. Jiří Úlovec. Pro účastníky byla unikátním zážitkem možnost na vlastní oči vidět folianty zemských desk a řadu dalších dokumentů.

Vycházky. Konalo se jich deset (Kozelsko, Okolí Vlčí hory, Brandýs nad Labem – Jenštejn, Domažlicko, Severní Plzeňsko, Blatensko, Jesenicko, Úterský potok, Okolí Radče, Kdyně – Klatovy). Vedoucími byli V. Švábek, J. Anderle, J. Miler, Z. Procházka.

Zájezdy autobusové. Konalo se jich šest (Severní Čechy, Český ráj, Sušicko - Horažďovicko, Severní okolí Brna, Jižní Čechy, Podkrkonoší). Vedení se ujali zejména F. Gabriel, J. Miler, Z. Fritz a další členové hlavně z pražského okruhu.

Odstraňování porostů na zarostlých lokalitách Frumštejn (1986-88) a Komberk (1988-91) bylo specifickou aktivitou počátečního období. Konalo se většinou v zimním období a pro účastníky mělo i tělovýchovný efekt. Přestože nenásledovala trvalá údržba, práce umožnila zaměření dřívě neviditelných detailů a v případě Komberka i archeologický výzkum.

Průzkumy. Vyvrcholením dlouhodobého odstraňování porostů na dřívě nepřehledné lokalitě hradu Frumštejn bylo jeho geodetické zaměření v únoru 1988, které provedl Ing. Petr Valenta s pomocí plzeňských členů.

Účast na výzkumech profesionálních pracovišť pod odborným profesionálním vedením se týkala spíše jednotlivců ochotných obětovat část dovolené. Výjimkou byly hojněji navštívené výzkumy tvrzisté u Nebězin v lokalitě Semlov (PhDr. Frýda) a na Špičáku u Nečtin (PhDr. Břicháček). Prázdninové aktivity zahrnovaly vesměs výzkumy PhDr. Durdíka na Týřově, Křivoklátě a Jindřichově Hradci.

3. Období samostatné činnosti v pobočkách Klubu (od 27. 6. 1990)

Listopadová revoluce v roce 1989 znamenala uvolnění i pro Klub Augusta Sedláčka. J. Miler již počátkem roku 1990 předložil návrh samostatné registrace Klubu s rozvojem poboček. Registrace Klubu Augusta Sedláčka byla provedena Ministerstvem vnitra ČR ke dni 27. 6. 1990, následovalo založení samostatného účtu 9. 7. 1990 a 2. 10. 1990 volba revizní komise. Jejimi členy se stali RNDr. František Zahradník, Petr Hereš a Karel Foud.

Vztah k Domu kultury Plzeň byl vzhledem k registraci Klubu ukončen ke dni 1. 11. 1990 a 31. 10. 1990 byla uzavřena Dohoda o spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni. Ta už se v podstatě týkala plzeňské pobočky, přestože tato formálně vznikla až 12. 11. 1990. Obdobnou dohodu uzavřela v roce 1991 také pobočka v Hradci Králové s hradeckým muzeem. 17. 1. 1996 byla uzavřena smlouva o užívání hradu Orlika nad Humpolcem mezi městem Humpolec a humpoleckou pobočkou Klubu.

Záznam o ukončení činnosti Klubu A. Sedláčka v DK Plzeň ke dni 1. 11. 1990

Po projednání možnosti další činnosti kolektivu ZUČ – Klubu A. Sedláčka v objektu DK Plzeň Moskevská tř. pro následující období a rok 1991 a konzultaci s jinými in-

stitucemi kultury města Plzně, bylo dohodnuto ukončení zřizovatelství DK Plzeň a osamostatnění kolektivu ZUČ. Současně bylo provedeno majetkové vyrovnání mezi kolektivem a DK Plzeň – kolektiv nevládní žádné vybavení DK Plzeň.

Mezi kolektivem ZUČ a DK Plzeň tímto není žádných dalších vzájemných pohledávek ani závazků.

V Plzni dne 1. listopadu 1990

J. Miler v.r.
Vedoucí kolektivu ZUČ

Limburský v.r.
vedoucí DK Plzeň

V dalším období se činnost Klubu rozvíjí v jednotlivých pobočkách se specifickou orientací. O zásadních společných věcech rozhodují zasedání Rady složené ze zástupců poboček. Ke spolupráci poboček při pořádání akcí dochází pozvolna, týká se zejména účasti na zájezdech. Informovanost o dění v pobočkách závisí na jejich přístupu k zasilání zpráv o akcích a o činnosti během roku v redakčních termínech klubového zpravodaje Hláška. Z tohoto důvodu jsou také následující údaje poněkud kusé a nevyrovnané a nemohou vystihovat skutečnou situaci v pobočkách.

Od roku 1998 je shromažďována fotokronika Klubu. V lednu 2000 byl založen systematický soubor historie Klubu, který kromě postupných informací publikovaných v Hlásce vytváří heslovitý přehled o vývoji Klubu, umožňuje aktivní dotazy na určité typy událostí a lze ho průběžně doplňovat.

Organizace. Ke vzniku prvních třech poboček došlo ještě v roce 1990, první byla ustavena pobočka v Hradci Králové. V roce 1991 následovalo Brno, v roce 1993 Humpolec a v roce 1995 Zlín. Předsedou Rady Klubu byl 20. 11. 1991 zvolen RNDr. Josef Miler. V prosinci 1990 byl publikován první, ještě společný adresář Klubu. Další verze byla publikována během roku 1992, od roku 1997 je postupně vydávána třetí.

Počet členů uvedený v tabulce je orientační, byl převzat z publikovaných adresářů Klubu a zpráv o činnosti poboček. Údaj o pobočce Zlín se týká r. 1998.

V roce 1995 navždy odešli členové Klubu A. Macák a M. Dräger, v roce 1997 J. Kubera a Z. Karásek. Dne 3. 5. 1999 opustil řady Klubu jeho zvěčnělý zakladatel a první předseda RNDr. Josef Miler. 12. 6. 1999 se konala za účasti členů plzeňské a pražské pobočky vzpomínková akce k uctění jeho památky. Začínala na hradě v Liticích a pokračovala návštěvou litického kostela, tvrzíště ve Štěnovicích, dvora Džbánek a zámku Nebílovy. Byla zakončena v plzeňské pivnici U Žumberky a byla spojena s konzumací Pepova odkazu Klubu – sudu piva. Dne 21. 3. 1998 se konala svatba členů Klubu M. Hodouškové a P. Černého.

Druhým předsedou Rady Klubu byl zvolen 1. 9. 1999 Ing. Jan Anderle.

U příležitosti 150. výročí narození Augusta Sedláčka v roce 1993 bylo zásluhou Ing. Fritze prosazeno vydání poštovní známky s jeho portrétem a tematických dopisnic, v rámci návštěvy jeho působišť byla odhalena pamětní deska v bývalém gymnáziu v Táboře,

shlédnut památník A. Sedláčka v Mladé Vožici a muzeum v Pisku. Hradecká pobočka uspořádala výstavu, pražská pobočka originální oslavu se vzpomínkou na restauraci U Lemonů. Také 70. výročí Sedláčkova úmrtí bylo uctěno návštěvou Pisku 13. 1. 1996. U příležitosti 150. výročí úmrtí F. A. Hebera byl zásluhou hradecké pobočky proveden 29. 7. 1999 pietní akt u obnovené desky na náhodském hřbitově a dne 23. 9. 1999 odhalena pamětní deska na domě hotelu U města Prahy v Náchodě, kde zemřel.

Dne 20. 4. 1999 byla ředitelem Západočeského muzea v Plzni předána Klubu stříbrná medaile za zásluhy o rozvoj muzejnictví v Plzni.

K operativnějšímu vedení narůstající publikační, terénní a osvětové činnosti byla 17. 2. 1995 při plzeňské pobočce založena Nadace České hrady. Předsedou se 11. 7. 1995 stal Ing. Zdeněk Fritz, místopředsedou Tomáš Karel a tajemníkem Milan Novobilský. K 31. 12. 1998 byla činnost Nadace s ohledem na legislativní podmínky ukončena.

14. 10. 1997 byla zaregistrována obecně prospěšná společnost Castrum s účastí humpolecké pobočky.

Periodické publikace. Osamostatnění Klubu vedlo také k registraci klubového zpravodaje Hláška. Vydávání tohoto čtvrtletního periodika bylo registrováno 18. 9. 1990 u odboru kultury Západočeského krajského národního výboru v Plzni, šéfredaktorem se stal Petr Rožmberský, zástupcem RNDr. Josef Miler, pak též Oto Brachtel, Ing. Petr Mikota. Na vydávání přispívá na základě každoročních žádostí město Plzeň v rámci podpory publikační činnosti vztahující se k městu Plzni. Hláška vstoupila letos do 11. ročníku, jejích prvních deset ročníků představuje 37 sešitů a 6 příloh. Stala se uznávaným periodikem s vyrovnanou kvalitou a má své čtenáře

Přehled poboček Klubu Augusta Sedláčka

| Pobočka | Datum vzniku | Předseda | Počet členů | | |
|----------------|-------------------|---|-------------|------------|------------|
| | | | 1991 | 1992 | 1997 |
| Hradec Králové | 1990 (12. 10.) | Ing. Jiří Slavík | - | 19 | 20 |
| Praha | 1990 (21. 11.) | Ing. Petr Valenta, od 1998/12 RNDr. Martin Holý | - | 54 | 65 |
| Plzeň | 1990 (11. 12.) | RNDr. Josef Miler, od 1999/10 Tomáš Karel | - | 137 | 158 |
| Brno | 1991 (27. 6.) | PhDr. Josef Unger, | - | 18 | 19 |
| Humpolec | 1993 (1. 1.) | František Kocman | - | - | 14 |
| Zlín | 1995 (7. 11.) | Jiří Hoza | - | - | 29 |
| celkem | | | 239 | 228 | 305 |

a předplatitele i mimo Klub. Od roku 1999 je vydávána prostřednictvím nakladatelství Ing. Mikoty, který je jejím dlouhodobým technickým redaktorem. Od roku 1996 byla přijata zásada podporující aktivitu autorů, kteří obdrží po uveřejnění svého článku další ročník Hlášky zdarma. Spolupráci na vydávání sborníku Castellologica bohemia Klub ukončil v roce 1995 po distribuci 4. svazku z důvodu nepřijatelných podmínek jeho účasti.

Jině publikace. Počínaje rokem 1995 byla v souvislosti

se vznikem Nadace České hrady zahájena edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa. Do konce roku 1999 vyšlo již 22 sešitů, které jsou veřejně distribuovány a rozšiřují dosud neuspokojivou nabídku poctivě sestavených a cenově dostupných vlastivědných publikací. Edice umožňuje aktivní autorskou účast kohokoliv, jsou-li respektovány stanovené standardy. Nynějším vydavatelem je nakladatelství Ing. Mikoty. Pobočka ve Zlíně vydala v roce 1998 publikaci „Středověká architektura Řádu německých rytířů v polském Pobaltí a některé další významné architektonické památky Polska“.

Přednášky. Nepočítaje již zmíněné přednášky PhDr. Durdíka, které přesáhly až do roku 1992, uspořádala plzeňská pobočka 9 přednášek v rámci členských schůzí (P. Mikota, B. Zapletalová, J. Anderle, T. Karel, P. Blicháček, J. Úlovec, M. Novobilský). Od roku 1991 se staly pravidelností veřejné schůzky výboru, ze kterých se postupně staly měsíční, později čtrnáctidenní besedy. Poučným byl cyklus „Základy poznávání historické architektury“, který s názorností a dalšími sobě vlastními pedagogickými schopnostmi provedl v roce 1993 Ing. Anderle. Na tuto tradici navázala od listopadu 1998 krátká vystoupení členů informující o tématech jejich zájmů. Příkladně zajímavý přehled různorodých oblastí historie a hmotné kultury. V několika případech byly provedeny též videoprojekce. Hradecká pobočka pořádala minimálně 5 přednášek (L. Svoboda, Z. Fišera, J. Slavík). V pražské pobočce bylo provedeno minimálně 8 přednášek (T. Durdík, J. Úlovec, F. Gabriel, J. Varhaník, M. Holý), v brněnské minimálně 2 (J. Kohoutek, J. Doležel). Pobočka ve Zlíně pořádala minimálně 2 přednášky (J. Kohoutek, P. Šimeček).

Exkurze. Plzeňská pobočka uspořádala návštěvu Státního okresního archivu Rokycany a knihovny Západočeského muzea v Plzni, hradecká navštívila Pražský hrad a hrady Náchodská, brněnská šlechtická sídla na Znojmsku.

Osvěta. Hlavní aktivity řazené do této skupiny směřují k veřejnosti, je sem ale řazena i knihovna Klubu. V případě plzeňské pobočky je uložena u Ing. Mikoty, který pořádá výroční setkání s její prezentací. Patří sem série akcí vedených a inspirovaných v letech 1994-96 M. Novobilským ("Dobývání hradu Lopaty", zřízení naučné stezky F. X. Franze, osazení naučných tabulí na hradě v Liticích, rozhlasové relace, přednášky pro veřejnost, koncerty a jiné) ve prospěch aktivit Klubu a záměru obnovy portálu na hradě Lopata. V této oblasti se významně angažuje humpolecká pobočka (víkendy experimentální archeologie na Orlíku, stavba repliky hrnčířské pece, Dny otevřené brány, výstava „Orlík ve světle budoucnosti“, akce „Na pomoc Orlíku“, akce na Lipnici), která má také obsáhlou knihovnu. Pobočka ve Zlíně pořádá „Dobývání hradu Lukova“.

Vycházky. Plzeňská pobočka jich pořádala 26 (Okolí Nezvěstic, Lužany – Roupov, Strašicko, Okolí Janovic, Kunčín hrádek, Klatovsko, Okolí Černošina, Pecíhrádek, Radyně, Skála – ukázky střelby, Nepomucko, Horšovský Týn, Litice, Kozelské poleš, Homberk – Dršťka, Plešnice – Jezná, Lacembok – Hlohová, Prácheň – Horázdovice, Bezdrůžicko, Zbiroh, Lopata, Bor u Tachova, Býkov – Těmošná, Nepomucko, Touškovsko, Čechovice – Puclice. Vedli je J. Anderle, J. Miler, P. Rožmberský, J. Světlík, L. Wettengl, J. Haas, J. Kabát, V. Menčík, M. Novobilský, T. Karel, S. Ježek, Z. Fritz, J. Smitka, M.

Trachta, V. Popp, O. Sejrková. Hradecká pobočka pořádala minimálně 11 vycházek (2x Choceňsko, Český ráj, Pardubicko, Orlice – Lanšperk, Hronovsko, Pojizeří, Jižní Jičínsko, Cerekvice – Vřešňov, Trutnovsko, Ostroměň – Lázně Bělohrad). Vedli je mimo jiné J. Slavík, Z. Fišera, L. Jirásek. Pražská pobočka pořádala minimálně 5 vycházek (Brandýs – Čelákovice, Posázaví, Kostelec nad Čer. Lesy – Lažany, Neratovice, okolí Čelákovice). Brněnská pobočka pořádala minimálně 8 vycházek (Rosice, okolí Lišně, 2x hrady na Loučce, Dražanská vrchovina, Pooslaví, Lelekovice, Východní Čechy). Vedli je mimo jiné J. Doležel, M. Čizmář, J. Unger, J. Kohoutek, F. Musil. Pobočka v Humpolci se podílí na pochodech „Otvírání hradů“ (Orlík, Lipnice). Aktivní je zlínská pobočka se 17 vycházkami (2x Jihovýchodní Morava, Lukov, 4x Helfštýn, Hluk – Veselí, 2x Cimburk, 2x Cimburk u Koryčan, Vizovické vrchy, 2x Pterov, Olomouc, Brumov). Vedli je mimo jiné P. Šimeček, J. Kohoutek.

Zájezdy autobusové. V této oblasti se výrazně uplatňuje pražská pobočka, která uspořádala 12 zájezdů. Často se jich zúčastnili i členové odjinud. Směřovaly na Kokořínsko, 4x do Rakouska včetně jižních Čech, na Chebsko, Klatovsko – Domažlicko – Bavorsko, severní Moravu a Slezsko, do Polska, na Rakovnicko – Jesenicko, Slovensko, Českomoravskou vysočinu. Vedli je mimo jiné P. Bolina, F. Gabriel, J. Panáček, J. Úlovec, M. Fuchs, M. Holý. Plzeňská pobočka pořádala 6 jednodenních zájezdů (Tábor – Písek, Plzeň sever, Sušicko, Bechyňsko, Tachovsko, Toužimsko). Vedli je J. Miler, J. Anderle, J. Světlík, M. Novobilský, P. Rožmberský, J. Schierl. V roce 1998 pořádala brněnská pobočka zájezd do oblasti západně od Brna (vedl J. Unger, J. Doležel). Pobočka ve Zlíně pořádala v letech 1996-99 9 zájezdů (Rakousko, Slovensko, Český ráj, Toskánsko, České pískovce, Polsko, Severozápadní Francie, Západní Čechy, Francie).

Zájezdy auty. Plzeňská pobočka pořádala 2 (1994 Chomutovsko, 1999 Nepomucko) pod vedením Z. Hefnera, M. Novobilského, V. Poppa. Hradecká pobočka navštívila v letech 1992 a 1993 Kladsko. Pražská pobočka pořádala 3 zájezdy (v roce 1991 Severní Čechy, Saské Švýcarsko, v roce 1997 okolí Ústí). Brněnská pobočka navštívila v roce 1998 hrady v Pováží. Pobočka v Humpolci navštívila v letech 1993-94 Veveří a Nový hrad, Berounsko, Rakousko, 2x Východní Čechy a Jižní Čechy. Pobočka ve Zlíně pořádala 10 zájezdů (Rymice – Ptení, Unčovice – Sovinec, Východní Čechy, Lipnice – Orlík, oslavy u Kreščaku, Český ráj, střední Povltaví a jižní Čechy, Slovensko, Lukov – Znojmo, Posázaví).

Cyklistické výlety. Vytvářelým propagátorem této zatím v plzeňské pobočce příliš nenavštěvované formy je P. Mikota, který organizoval zatím tři akce (2x Kosí potok, Jižní Plzeňsko).

Odstraňování porostů. Plzeňská pobočka dokončila v roce 1991 vytežení porostů na Komberku, v roce 1996 organizovala totéž na hradu v Liticích. Hradecká pobočka v roce 1991 čistila Rotemberk u Velichovek, brněnská pobočka v roce 1997 Levnov.

Průzkumy. Obdobně jako u Frumštejna zaměřil 8. 8. 1991 Ing. Valenta s pomocí RNDr. Milera po odstranění porostů také Komberk. Hradecká pobočka prováděla od roku 1994 systematickou revizi tvrzíšť v okrese Hradec Králové, brněnská pobočka odborné průzkumy řady moravských lokalit. Humpolecká pobočka se podílela na

děny v roce 1995 na Lopatě a Javoru (vedli M. Novobilský, P. Mikota), v srpnu 1992 vznikl za účasti členů pobočky Spolek pro záchranu Volfštejna, který systematicky pracuje na tomto objektu. Stavebním úpravám Orlíku se trvale věnuje pobočka v Humpolci. Pobočka ve Zlíně postupně provádí úpravy na Lukové a Novém hradu u Hanušovic.

Účast na výzkumech. Členové plzeňské pobočky provedli v letech 1991-92 v návaznosti na předchozí odstranění porostů na Komberku archeologický výzkum pod vedením PhDr. Břicháčka. Hradecká pobočka se podílela na výzkumech Kostelce u Heřmanova Městce, hrádka u Božanova, Žampachu a Lichnice. Pobočka v Humpolci se zúčastnila výzkumu Orlíku. Pobočka ve Zlíně se podílela v roce 1998 na výzkumu Nového hradu u Hanušovic.

Konference. Brněnská pobočka uspořádala v roce 1992 konferenci „Archeologické výzkumy na moravských a slezských hradech“, v roce 1998 konferenci „Kresebná a modelová rekonstrukce v antropologii a archeologii“. V roce 1998 se dva členové hradecké pobočky zúčastnili konference *Castrum Bene* v Písku. Na duben 2000 se připravuje konference „Dějiny staveb“ organizovaná plzeňskou pobočkou.

Seminář. Brněnská pobočka pořádala v roce 1995 semi-

nář s výstavou „Sídla šlechty ve 13. stol. na jižní Moravě a v dolním Rakousku“, v roce 1996 s názvem „Kresebná a modelové rekonstrukce hradů, tvrzí a drobných středověkých opevnění“ v Mikulově. Hradecká pobočka uspořádala 23. 9. 1999 seminář „F. A. Heber a zkoumání hradů českého státu“ s doprovodnou výstavou.

Uvedený přehled popisuje v hrubých rysech dosavadní vývoj Klubu Augusta Sedláčka. Nemůže ovšem postihnout jeho vnitřní hloubku, složenou z množství různě nadaných, vzdělaných a zanicených osobností, které Klub tvoří. Nikdo tu není nucen podávat špičkové výkony, ale když se mu chce a má na to, tak se může realizovat. A ostatním ukáže cestu, nebo přinese poučení. Již několik let mile překvapuje rostoucí počet mladých, každým coulem schopných členů Klubu. Retrospektivním pohledem se lze přesvědčit, že se také rozšiřují jeho aktivity. Klub žije. To jistě přináší potěšení jeho obětavým zakladatelům a věříme, že i těm, kteří již bohužel nejsou mezi námi.

Prameny a literatura Čihák, J. 2000: *Systematický soubor historie KAS Plzeň*; Miler, J. 1990: *Několik slov o Klubu Augusta Sedláčka. Hláska 1990 I, 1-2. Plzeň*; Miler, J. - Rožmberský, P. 1994: *10 let Klubu Augusta Sedláčka. Hláska 1994 V, 1-2. Plzeň*; Miler, J.: *Pozůstalost – doklady o KAS uloženo u P. Mikoty. Plzeň*

Anotace referátů

(řazeno podle příjmení autorů)

Pozdně gotická dělová bašta na hradě Roupově

Ing. Jan Anderle, Doc. Ing. Jiří Škabrada, CSc

V severovýchodním cípu vnějšího opevnění hradu je situována bašta nepravidelného půdorysu, vybavená nikami se střílnami pro umístění palných zbraní, postavená pravděpodobně v závěru 15. století. Objekt, kterému dosud nebyla věnována odpovídající pozornost, je dobře zachycen ikonografickými doklady a existuje (až na zastřešení) v málo narušené původní podobě včetně kamenných detailů a zajímavého ztvárnění vnějšího povrchu (na břitu s "negativní" variantou iluzivního omítaného kvádrování). Výjimečná autentičnost je zaručená a dobře čitelná i proto, že podstatné části zůstaly zachovány v "hrubé stavbě" před definitivním dokončením. To se týká především portály vybavené vstupní partie s intaktně dochovanou dynmíkovou (černou) kuchyní. Z hlediska dispozičního celku bašta tedy vlastně měla fungovat jako byt v sestavě síň - kuchyně - světnice.

Průzkumy a dokumentace historických krovů v roce 2000

Ing. Jiří Bláha

Význam dokumentování a hodnocení historických konstrukcí krovů při provádění SHP. Současný stav poznání typologického vývoje dřevěných krovů na území ČR. Možnosti dendrochronologie při datování krovů. Příprava internetových stránek věnovaných výzkumu historických krovů. Organizace sběru dat pro chystaný virtuální Katalog historických krovů ČR. Typy na užitečné publikace věnované tématu přednášky.

Opevněné kostely v západních Čechách

Bc. Martin Čechura

Příspěvek shrnuje dosavadní výsledky v poznávání obranných rolí kostela v rámci středověké vesnice na území západních Čech. Existence profánních úloh vesnických i městských kostelů již vešla do obecného podvědomí. Nejvíce patrná a snad nejdůležitější je funkce útočiště, případně aktivního obranného místa. Tuto funkci kostelů je nutné podrobně studovat nejen na základě studia písemných pramenů a stavebně historického průzkumu, ale i prostřednictvím některých zejména archeologických metod - povrchového průzkumu okolí, letecké fotografie, prostorové archeologie (zejména prostřednictvím analýzy přístupu a vnitřních i vnějších prostorových vztahů). Opevněný kostel (resp. kostel využívaný jako útočiště) nikdy není elementem stojícím sám o sobě, ale vždy zapadá do struktur prostorových i společenských. Probíhající výzkum se snaží odpovědět nejen na otázky o samotném vybavení kostela pro možné útočiště nebo aktivní obranu, ale i určit skupiny obyvatelstva, pro které je útočiště určeno, jejich počet, dobu trvání úkrytu apod. Pozornost je zaměřena na prostorové umístění v rámci vesnice a vztahům k dalším objektům umožňujícím obranu, tedy především k tvrzím a hradům. Poznání těchto otázek může významně přispět k poznání struktury (fyzické i mentální) středověké a raně novověké vesnice. Některé výsledky dosavadního poznání budou prezentovány zejména na lokalitě Řesanice (Př), kostel Všech Svatých.

Bývalý špitální kostel sv. Jana Evangelisty ve Švihově – proměny objektu a archeologický výzkum 1998-99

Linda Čiháková

Kostel je v písemných pramenech zmiňován od r. 1342, kolem r. 1500 byl přestavěn a zaklenut žebrovou hvězdovou a síťovou klenbou. r. 1788 byl zrušen a přeměněn na soukromé obydlí. Pozdně gotická kostelní podoba zůstala objektu dodnes, ale zvenčí i uvnitř byl „obohacen“ prvky lidové architektury: dvěma černými kuchyněmi původně s dymníkem, dnes kominem nad presbytářem, dřevěnou pavlačkou a zvětšeným vjezdem do kostelní lodí užívané jako stodola. Archeologický výzkum zatím odhalil půdorysy pece a kamen, dvou postranních oltářů a základy předsínky před původním vstupem do kostela.

Předpisy pro stavbu civilních domů v pevnostech Josefov a Terezín z r. 1782 - teorie a praxe.

Ing. Jan Čížek

Konkrétní charakteristika předpisů Josefa II. pro stavbu civilních domů ve dvou rakouských pevnostech v Čechách a na konkrétním případě z pevnosti Josefov bude ukázána aplikace předpisů v praxi.

Železný Brod čp.19, Nymburk čp.29; roubený dům malého města a jeho vztah k vesnické zástavbě.

Ing. Arch. Petr Dostál

Zbořený dům čp.19, stojící do 80. let 20.století v severovýchodním koutě náměstí v Železném Brodě, byl velký patrový roubený dům postavený v jedné stavební etapě po polovině 18.století. Dům se dochoval v relativně intaktním stavu až do svého zániku. V jeho hmotovém, dispozičním a konstrukčním řešení lze spatřit řadu paralel se soudobou nebo mladší vesnickou zástavbou. Roubená přízemní fara čp.29 v Nymburce byla postavena po polovině 17. století jako objekt rovněž formálně obdobný vesnickému domu. Řadou postupných stavebních úprav byl dům přestavěn do dnešní podoby, velmi odlišné od nejstarší stavební fáze. Příspěvek se pokusí upozornit na některé momenty ve stavebním řešení těchto dvou domů a porovnat je s běžnou vesnickou roubenou zástavbou.

Projekty vesnických staveb v 19. století a jejich realizace

PhDr. Martin Ebel – Doc. Ing. Jiří Škabrada, CSc

V poslední době se daří identifikovat celou řadu projektů vesnických staveb z období celého průběhu 19. století, tedy z doby, kdy na venkově v Čechách vyvrcholila opravdu tradiční lidová architektura dřevěná a vzápětí, po administrativním zákazu roku 1816, byla vystřídána zděnou produkcí podle výkresů, připravovaných stále více školenými projektanty.

Základní zajímavosti těchto projektů je jejich kontextuální vztah ke starší vesnické tvorbě zejména pokud se týká typologického uspořádání (včetně regionálně specifického řešení kuchyní apod.). Při konfrontacích těchto projektů s dochovanými realizacemi se ale ukazuje ještě další zajímavé hledisko, a to rozdíly mezi projektem

a skutečným provedením stavby. Těmito diferenciím je v řadě případů společná snaha o použití v místě obvyklých zdobnějších prvků, které se někdy netýkají pouze řešení průčelí (např. arkádová návaznost na někdejší zápraží v severních Čechách). Zcela překvapující zjištění pak přinesly první konfrontace projektů a jejich realizací z doby kolem poloviny 19. století ve známém jihočeském regionu soběslavsko – veselských Blat, při nichž se objevily i případy provedení typicky místních bizarních barokizujících štítů oproti projektovanému zcela jednoduchému klasicistnímu řešení.

Jeskynní hrady ve střední Evropě

Zdeněk Fišera

Referát shrnuje téměř desetiletých výsledcích autorových cest po jeskynních hradech v Evropě a ve spojitosti se získanou literaturou hovoří o stavebním a účelovém rozdělení těchto staveb. Stručně by měl připomenout oblasti s výskytem těchto staveb a vedle nejzajímavějších objektů se zmínit o lokalitách na našem území, jmenovitě Klemperce a Rytířské jeskyni.

Příspěvek k nejstarším lidovým stavbám v okresech Tachov a Plzeň-sever.

Mgr. Karel Foud

V oblasti Bezdrůžicka a Plánska se dochovalo několik kamenných špýcharů opatřených dvojitým krovem a lepenecem, dokládající rozšíření těchto konstrukcí prakticky po celé oblasti českého západu. Jejich dosavadní existence je o to důležitější, že celá zdejší krajina prošla divokým obdobím kulturně – společenských změn. Špýchary z Horní Jadruže a Lestkova lze svým vznikem klást již do období po třicetileté válce s druhotnými adaptačními zásahy. V Pláni u Bezdrůžic (o. Plzeň sever) se naproti tomu dochoval špýchar s lepenecem, vročený na portálu do 1. čtvrti 19. století.

Kaple a kapličky okresu Strakonice

PhDr. Pavel Hájek

Prezentovaný materiál je součástí výzkumného projektu financovaného Ministerstvem kultury ČR jehož výsledkem bude historicky první soupis drobné církevní architektury v regionu celých jižních Čech. Výzkumný projekt řeší terénní prospekci a dokumentaci návesních kaplí, síňových kaplí poutních či jiných kaplí (výlučně v majetku jiném než církevním), výklenkových zděných kapliček, sloupkových kamenných božích muk a pilířkových zděných božích muk. Kromě architektury je dokumentován veškerý nalezený mobiliář, je určen, změřen, orientačně časově zařazen a fotografován. Součástí dokumentace jsou základní informace o vzniku a vývoji staveb, případně jejich historickém poslání. Tento soustředěný materiál je adjustován, převeden do digitální podoby, textová část vytištěna a přiložena k fotodokumentaci. Materiál má charakter základního výzkumu, s tím, že důkladná archivní a další rešerše budou dopracovány jako závěrečná etapa tohoto úkolu. Projekt byl zahájen v roce 1996 a jeho předpokládané ukončení je limitováno rokem 2002. Základní výzkum je dosud hotov v okresech Č. Budějovice, Č. Krumlov, Písek, Strakonice a polovině okresu Jindřichův Hradec. V okrese

České Budějovice je zdokumentováno 483 objektů, v okrese Český Krumlov 344, v okrese Písek 382, v okrese Strakonice 485 a v polovině okresu J.Hradec 230 objektů.

.Postavení SHP v procesu projektování historických budov.

Ing. Hana Hanzlíková

Stavebně historický průzkum má nezastupitelné místo při přípravě zakázky a v celém procesu projektování památkových objektů. Jeho nedostatečné legislativní ukotvení v našich platných předpisech a možná volnost kalkulace ceny je zdrojem problémů. Návrhy na opatření.

Barokní přestavba kostela sv. Vavřince v Kostomlatech pod Milešovkou

PhDr. Vít Honys

Původně pozdně románský kostel sv. Vavřince v Kostomlatech pod Milešovkou prošel dosud k roku 1737 připisovanou barokní přestavbou na základě stylového rozboru (P. Macek) připisovanou význačnému litoměřickému baroknímu slaviteli O. Broggiovi. Průzkum donedávna nepřístupných archivních materiálů (dobových kostelních účtů) prokázal s ohledem na jejich podrobné provedení řadu nových skutečností. Na jejich základě je nyní možno upřesnit, že celá přestavba se realizovala již od r. 1727 po doloženém vedením „stavitele z Litoměřic“ – tedy zcela nepochybně O. Broggia (i s ohledem na stylový projev). Současně se také jedná o jedinou Broggiovu realizaci v rámci bohaté stavební činnosti na přestavbách či novostavbách sakrálních objektů teplického panství Clary – Aldrigenů první poloviny 18.století. Dochované účty nás informují o řadě detailů původního vzhledu kostela (z nichž mnohé, např. pískovcová dlažba, se dodnes dochovaly) včetně jmen řady lokálních řemeslníků, kteří se na stavbě podíleli. Velmi důležité jsou údaje o umělecké výzdobě exteriéru i interiéru (náročnější prvky hodnotné plastické výzdoby v kameni i dřevě, výzdoba vstupního portálu, plastická výzdoba oltářů je dílem duchcovského sochaře Matyáše Khuenela, oltářní obraz byl svěcen pražskému malíři, šaftitování oltářů rovněž pražskému šaftiti Antonínu Lichtnhammerovi) Závěrečné studium prací ve druhé polovině třicátých let 18.století bylo ovlivněno vzestupem mariánské úcty vůči kopii obrazu P.Marie Pasovské nad pramenem na okraji obce v souvislosti s několika závažnými uzdraveními. Dokončovaný chrám tak sloužil i jako kostel poutní. V letech 1744 – 50 pak byla pod vedením nejmenovaného bílinského stavitele u pramene postavena poutní kaple P.Marie Pomocné, která však byla v období josefínských reforem uzavřena a zbořena. Oproti dosud tradovaným údajům byla dle účetních materiálů tato kaple podstatně větší a architektonicky hojnější, než současná kaple klasicistní z r.1826, která je již jen chabým obrazem věhlasu kdysi kvetoucího barokního poutního místa v srdci Českého Středohoří.

Jaká bude tvář české vesnice na Českomoravské vrchovině ?

Ing Pavel Hořejší

Autor se zabývá architektonickou podobou současné vesnice. Kritizuje pronikání nevhodných prvků do historických jader obcí.

V současné době vidíme, že venkovské stavitelství napodobuje častěji městský a příměstský architektonický vzor. Nahrazuje krásný a prostý typ sešlé stavby pokazeným typem městské vily nebo činžovního domu. Nezdařilé varianty městských vzorů se datují již od dvacátých roků. V dnešní době se stavebníci dostali k typovým katalogovým domkům, které jsou většinou přizdobeny historizujícími detaily (arkýť či polokruhový nadokenní překlad nebo arkáda z mramorových sloupů). Tyto stavby se stavějí v příměstských aglomeracích a nových satelitních sídlištních rodinných domků, kam také patří. Neštěstí ovšem je, když na návsi urbanisticky málo pokažené české vesničky vyroste domek nepravidelného půdorysu s kamennou balustrádou v patře. Již nás tolik nepobuňují garáže či bazény zakomponované do vesnického objektu, ale nedostatek prostorového, konstruktivního a plastického citění a zkušenosti. Kultivované městské vrstvy dávají přednost typu lidové chahupy před typem městské vily. Považují za vhodné přizpůsobit se okolí a nedávat svému domu nápadně, odlišné, zbohatlé vzezření. Zde je nutné především zalitovat socializace staveb na vesnici a přerušit vývoje, jak ve stavební tak v duchovní oblasti.

Zpracování územně plánovací dokumentace je provedeno jen v některých případech a často v problematické kvalitě. Jsou zde nedostatky i v legislativě.

Zámek v Křimicích jako projev kontinuity stavebního vývoje a života šlechty

Václav Chmelík

Zámecké sídlo v Křimicích představuje zajímavou ukázkou vývoje. Především stavebního, kdy se jde přes gotiku, na renesanci, ale hlavně vrcholný barok ve velmi zajímavé a kvalitní podobě. Sled zakončují klasicistní úpravy z počátku 19. století. S vývojem stavebním se snoubí posloupnost majitelů a proměny životního stylu šlechty, jenž se také odrazil v dochovaném inventáři zámku, především ve sbírce obrazů.

Dokumentování nemovitých památek prováděné památkáři

Ing.arch. Vít Jesenský

Shrnutí úkolů, které by v oblasti průzkumů a dokumentace nemovitých památek měli plnit a plní odborníci státní památkové péče a charakterizování specifík jejich pozice.

- Specifika památkového dokumentování - její obecné funkce a cíle, úkoly, prostředky (organizační zabezpečení, metody, formy), evaluace realizovaných výsledků.
- Současný stav v dané oblasti a žádoucí vývoj (poznámky k jeho možné realizaci).

- o Vztah památkářského dokumentování k ostatnímu dokumentování a průzkumům historických staveb (včetně neprofesionálních)

Referát vychází z autorových zkušeností praktického dokumentování v Památkovém ústavu středních Čech a závěrů jeho dalších badatelských aktivit v oblasti organizace a metodiky dokumentační činnosti v památkové péči.

Klenová – k poznání středověkých fortifikací

PhDr. Eva Kamenická

V posledních desetiletích došlo na hradě Klenová k rozsáhlým haváriím zdiva, jak v úseku torza hradní zříceniny, tak i v hradebním okruhu. Dále zanikají stopy stavebního vývoje bez dokumentace při drobných úpravách a údržbě vnitřního areálu (stopy kleneb, torza portáلكů, původní dlažby).

Při soustavných stavebních pracích SP Klatovy není zajištěno provedení SHP a tak bez historické dokumentace probíhá oprava renesanční budovy Purkrabství a jiné.

Po rozsáhlé havárii vnějšího SV úseku opevnění v r. 1995 bylo přikročeno k průběžné rekonstrukci, příp. konzervaci tohoto okruhu, projektová dokumentace je zpracovávána Ing. J. Vináfem.

Průběžně a před projektovou přípravou náročnějších míst také v předstihu probíhá na fortifikaci archeologický výzkum, na jehož výsledcích je projekt založen. Zdokumentován byl zásyp zeminy za úsekem rozpadlého zdiva, přiléhající okrouhlá bašta byla spárována a svislé trhliny zpevněny.

V r. 1999 pokročily konzervační práce až k Janovické vyhlídce; mohutné okrouhlé baště, která ukončovala SV oblouk vnějšího opevnění. Tam byl v létě 1999 proveden archeologický výzkum a současně popsán stavební vývoj tohoto úseku opevnění.

V r. 1998 byla zabezpečována nejohroženější část opevnění - systém arkád v severním parkánu hradu. Tento ojedinělý prvek v českých hradních fortifikacích byl zkoumán dlouhodoběji a mimo popisu stavebního vývoje a archeologických vrstev odtud pochází bohatá kolekce archeologických nálezů, potvrzující dobu vzniku tohoto prvku.

Současně byla prováděna drobná sondáž přiléhajícího parkánu, se závalem na S nároží hradu. Před zádlázbou prostoru jižního paláce před husitskou kaplí jsem byla vyzvána k průzkumu pod podlahou kaple. I tento prvek byl dříve baštou vnitřního okruhu, teprve později zde byla po ubourání zřícena kaple.

Při náhodných zjištěních při provádění kanalizace na spodním nádvoří bylo ověřeno několik zásadních situací, utvářející obrázek o průběhu fortifikace středověkého hradního areálu.

Tvrz ve Svinné – možnosti a výsledky hloubkového SHP

Tomáš Karel

Objekt čp. 2 ve Svinné (okr. Rokycany), zvaný "Starý zámek", je tradicí i literaturou označován za pozůstatek renesanční či ještě gotické tvrze.

Během oprav byla díky možnosti komplexního detailního průzkumu zjištěna řada nových informací ke stavebně

historickému vývoji objektu, který byl mnohem složitější než se dosud předpokládalo. Především se podařilo zjistit nejstarší část objektu, kterou je torzo věžovité budovy, pravděpodobně gotické brány, pojaté do zdiva nižšího objektu při pozdně gotické přestavbě. Tento nález spolu s lokalizací sklepů dalších zaniklých objektů zcela mění dosavadní představy o stavebním vývoji tvrze. Ta měla zřejmě zpočátku, pravděpodobně v první pol. 15. stol., formu obdélného, kamennou hradbou a příkopem ohrazeného dvora s vetknutou věžovou bránou a blíže neznámou obytnou budovou. Podařilo se rozpoznat další stavební vývoj, který byl formován postupnými dostavbami a připojenou novostavbou renesančního dlouhého křídla. Zde se podařilo lokalizovat funkční rozložení obytných prostorů s prevetou a renesanční kuchyní doloženou řadou detailů její podoby včetně zbytků příruční pucky, krbu a dymníku. Průzkum přispěl k detailnějšímu poznání drobnějšího šlechtického sídla, které se i přes poměrnou stavební náročnost po celou dobu své funkce nerozešlo s v podstatě venkovskou kulturou.

Nejstarší fáze hradu ve Skalné

Tomáš Karel, Vilém Knoll

Podrobný průzkum prokázal oproti dosavadním předpokladům složitější vývoj románského jádra hradu. Ve své původní podobě měl hrad ve Skalné (okr. Cheb) podstatně jednodušší skladbu. Hradní kaple představuje až závěrečnou etapu románské stavební fáze. Nově zjištěny byly románské stavební detaily a funkce některých prostorů.

Tvrz ve Volyni - k problematice vztahů SHP a archeologického výzkumu.

Ing. arch. František Kašička

Tvrz ve Volyni se nalézá v prostoru, osídleném již v mladší době hradištní. Archeologické výzkumy v obvodu dnešní tvrze zachytily fragmenty starší zástavby, výstavbu a středověké proměny souboru se však jimi nepodařilo přesněji časově zařadit. Současný stav po radikálních úpravách tu nadále dovoluje vyslovit pouze hypotetické závěry a bylo by patrně užitečné podrobněji seznámení s originálními nálezy a náčrtů a zprávami.

Stavby na historickém fotomateriálu z muzejních sbírek

Mgr. Luděk Krémár

V muzejních sbírkách se často nacházejí obsáhlé sbírky negativů, fotografií, diapositivů či dokonce kolorovaných diapositivů s tematikou stavební podoby měst, obcí, sakrálních staveb či panských sídel z přelomu 19. a 20. stol. a počátku 20. století. V příspěvku budou uvedeny díle výsledky zpracování těchto sbírek v ZČM v Plzni odd. novějších dějin (část sbírek je zpracovávána i v rámci projektu vědy a výzkumu), metodou jejich

Některé metody k měření ve špatně přístupných dutinách a podzemních prostorech.

Antonín Majer

Moderně pojaté průzkumy stavebních a technických památek si někdy kladou za cíl mapovat i takové části staveb, jako vodovody, kanály a různé dutiny. Do nich je přístup většinou obtížný, nebezpečný, či pro malý průřez

nemožný. Proto se autor v uplynulých letech zabýval vývojem vhodné přístrojové techniky a metod k jejich proměňování.

K přesnému mapování těchto prostor lze užít zejména metody diferenciální elektromagnetické indukce pro měření sílační a hydraulické nivelace pro měření výškopisná.; přitom je podmínkou možnost zasunutí samoindukční vysílací cívky a hydraulického čidla do takových prostor. Uvedené měřicí prvky mohou být i velmi malých rozměrů, takže jimi lze měřit například i v zachovalých dutinách dřevěných vodovodů. Pro tyto vodovody byl také vyvinut detektor kovových spojek, umožňující proměřit délku trub zavedením přístroje do dutiny.

K mapování delších kanálků od šířky 25 cm a výšky 19 cm může být použit samohybný přístroj s průmyslovou televizí a výbavou pro úhlové a délkové měření, za samozřejmost se považuje hydraulické nivelační měření a upřesnění polohy díl. elmag. indukci.

Pro měření podzemních dutin přístupných úzkým otvorem (vrtem) ve stropu byla počátkem roku 2000 vyvinuta sonda s TV kamerou a laserem. Sonda má průměr 25 cm a měří metodou polárních souřadnic.

Cihly jako datovací materiál

Karel Nováček:

Příspěvek zkoumá možnosti datování cihel podle jejich metrických charakteristik. Východiskem je rozbor vzorku cca 200 cihel, získaného archeologickým a stavebně historickým výzkumem benediktinského kláštera v Klauzbech, kde byly cihly užívány od 13. století.

Hrad Vlčtejn jeho stavební podoba, opevnění a romantické využití.

Milan Navobilský, Petr Rožmberský, Petr Nožička

Ač se jedná o výraznou a celkem dochovanou zříceninu hradu, nebyla Vlčtejn zatím věnována větší pozornost z hlediska posouzení jeho dochovaných stavebních prvků. Prvotním počinem bylo přesné geodetické zaměření, které potvrdilo správnost Heberova plánu z 19. století a zároveň popřelo nepřesný plán Dobrosłavy Menclové.

Značná pozornost byla zaměřena i na dochované stavební relikty, zejména vlastní palácové jádro. Detailně byly podchyceny romantické úpravy hradu v 19. století a bylo provedeno rozlišení a rozsah stavebních úprav z období 40. let 20. století, prováděných Spolkem pro záchranu Vlčtejna. Výsledkem této činnosti jsou zjištění, popírající některé dosavadní interpretace dochovaných relikvů jako středověké. Zejména otázka vstupu se projevila jako velmi problematická.

Výzkum se dotkl i otázky původní podoby hradu, jeho opevnění a přístupové komunikace. Pravděpodobná varianta se jeví jako kombinace starého bergfritového typu, odpovídající době založení (konec 13. století) a paláce jako převažující obranné a obytné stavby jádra hradu vzniklého pozdějšími rozsáhlými rožmberskými přestavbami v první polovině 14. století.

Domnělá tvrz v Plešnicích u Plzně

Milan Navobilský, Petr Rožmberský

Cílem stavebně historické analýzy stávajícího objektu sýpky hospodářského dvora v Plešnicích bylo prověřit, zda se nejedná o původní stavbu tvrze poprvé připomínané v průběhu první poloviny 16. století. Průzkumem byly objeveny zbytky renesančních sgrafitových rustik v části štítu krytém střešou sousední stavby. Dochovaný portál a původní zámek svlakových vstupních dveří, tak jako i podoba sgrafitových rustik řadí stavbu do období pozdní renesance, i když její datování je z hlediska dlouhodobého přežívání starších stylů ve vesnickém prostředí, při lapidárnosti architektonického vyjadřování, těžko stanovitelné. Orientačně na základě rozboru písemných zpráv a stavebně historického průzkumu můžeme vznik sýpky datovat před rok 1620.

Pozoruhodná je konstrukce stropu 1. patra se středním průvlakem podpíraným jediným mohutným pilířem a dřevěnými řezanými konzolami, který možná pochází ze stejného období. Absence jakýchkoli viditelných pozdějších stavebních úprav a existence poměrně slabých zdí, stojících na hranici pevnostních požadavků, naznačuje spolu s výše uvedeným, že plešnická sýpka se vši pravděpodobností není původní tvrzí. Záhadným se jevílo malé okénko střílnového typu, částečně zazděného ve štítě. Profil pískovcového ostění má stejnou velikost a jednoduché okosení jako ostatní větrací okna v přízemí a prvním patře. Jedná se bezpochyby o původní větrací okénko, které bylo zazděno po přístavění sousední budovy. Významný objev byl učiněn v nově objeveném sklepu, situovaném pod objektem přiléhajícím k sýpce, kde byl nalezen v nadpraží vstupu a levém ostění druhotně uložený pozdně gotický náročně profilovaný prvek někdejšího tříprostorového okna. Vzhledem k tomu, že není známa pozdněgotická přestavba nedalekého hradu Bubnu, odkud by mohl být po jeho zániku přivezen jako stavební materiál, ani místo, kde by mohl být na hradě osazen (vylámané okenní otvory paláce jsou menší než rozměr původního okna), zdá se, že se jedná o původní prvek plešnické tvrze. Pokud se toto prokáže, pak plešnická tvrz byla reprezentantem kamenné architektonicky náročně vybavené tvrze, jejíž stojící období známe například z Tuchorazi a poukazuje na vyspělé ekonomicko-spoločenské postavení tehdejších majitelů, kterými byli Čilumčanští z Přestavlk.

Problematika průzkumů stavebních celků

Ing.arch. Dana Novotná

Ve společenských vědách, kam se řadí i vědy historické, je jedním z nepřilíš vědecky zdůvodněných postupů přejímání pramenů již interpretovaných, a to třeba i několikrát.

Jaký důsledek může taková praxe mít, je nejlépe vidět ze zákonitosti o přenosu informací: při každém přenosu se informace průměrně zkrasí o 50%. (Je nutno mít na mysli, že zkraslením informací je myšleno již přehození slovosledu nebo terminologická výměna.) Je samozřejmě nutno rozeznávat případy, kdy původní pramen je již ztracen a nic jiného než jeho interpretace neexistuje, pokusím se však zaměřit se jen na ty případy, kdy původní

prameny existují anebo nikdy neexistovaly v písemné podobě.

V praxi bádání o stavební historii jsou nejčastější případy přenosu informací přepisem či překladem původního písemného pramene a jeho další citací. Pokud se takový přenos informací týká velmi známého pramene, či pramene časově a významově vzdáleného předmětu bádání, téměř nikdy badatel nejde až k prameni původnímu. Další, eticko- společenskou stránkou takového fundamentalistického vědeckého přístupu může být obava z autority starších badatelů či z materiálu samotného.

V oboru stavebně-historických průzkumů jednotlivých staveb či jejich celků (stavebních souborů, areálů, domovních bloků, městských čtvrtí) se předmětem bádání stávají jednotlivé stavební objekty a jejich části a informace o celé lokalitě bývají právě těmi informacemi přejímanými, v rámci výzkumu neověřovanými. Takto přejatá (a případně nepřesná informace) může být podkladem pro nepřesnou interpretaci vlastního nálezu, zvolení mylného směru bádání či zdánlivý nesoulad nalezených skutečností s očekávanými nebo s již dříve učiněnými a popsány nálezy.

Při průzkumech jednotlivých městských domů v historickém jádru Jihlavy jsem na podobná dogmata občas narazila. Jedná se o příklady, které je možno zevšeobecnit do jisté míry i pro ostatní středověká královská města.

Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury středověkých venkovských sídel na území Čech.

Ing. Arch. Jan Pešta

Předmětem referátu je zhodnocení dosavadního vývoje studia půdorysné podoby vesnic v Čechách. Moderní literatura hodnotí problematiku především z pohledu archeologie a historie respektive historické geografie. Ucelený urbanistický pohled chybí. Největším problémem je absence vhodné a všeobecně platné typologie a terminologie. Stávající názvosloví a typologie vesnic je formálně založená a navíc není používána jednotně. Proto je potřeba, aby se pro oblast Čech vytvořila nová typologie, která by umožnila přehlednou klasifikaci sídel. K tomu je nejprve nutné rozvinout širokou mezioborovou diskusi.

Další otázkou probíranou v příspěvku je možnost datace existujících půdorysných struktur vesnických sídel na základě historických informací, výzkumu zaniklých vesnic či analogií. Zmíněny budou i další související nezodpovězené otázky – možnosti a limity poznání ideálních lokačních schémat, použití modulů atd..

Zaměřovací akce ČAVU a dokumentace lidového stavitelství na okrese Příbram

PhDr. Lubomír Procházka

Příspěvek pojednává o významu zaměřovací akce ČAVU, které byl realizována v l.1941 – 1946, a jejímž výsledkem je rozsáhlý fond plánované dokumentace, kreseb, písemného materiálu fotografií, uložených v dokumentační sbírce Etnologického ústavu AV ČR v Praze. Druhá část příspěvku bude zaměřena na zaměřování vybraných objektů lidového stavitelství na území

bývalého okresu Březina vr.1943 a dále na další plánované dokumentace pořízené na území okresu Příbram a to v obcích v okolí Rožmitálu pod Třemšínem. Zmínka bude též o jednotlivých autorech plánované dokumentace, z nichž mnozí působili v poválečném období jako renomovaní architekti a rovněž bude stručně zdůrazněn význam a využití tohoto fondu plánované dokumentace pro studium lidového stavitelství.

Kostel sv. Jakuba v Hostouni

Zdeněk Procházka

Kostel sv. Jakuba Většího v Hostouni je v literatuře popisován jako poměrně nevýznamná barokní stavba. Průzkum kostela na přelomu roku 1999 – 2000 však prokázal, že celá stavba, především věž a loď, jsou původem gotické. Přítomnost středověkých konstrukcí je zde prokázána množstvím architektonických detailů, které výstavbu kostela datují do nejpozději do závěru 14.století. Ke zcela ojediněle dochovaným architekturám patří kostelní věž s bývalou zvonici osvětlenou třemi okny s gotickými kružbami. Pozoruhodné je rovněž umístění věže situované uvnitř západního průčelí lodi, která nemá v západních Čechách ani v přilehlém Bavorsku obdoby.

Velká věž hradu Valdeka

PhDr. Vladislav Razím

Loňská oprava velké věže hradu Valdeka (okr. Příbram) umožnila podrobný průzkum, během něhož bylo možno blíže se seznámit se stavební podobou a vývojem věže a zároveň prověřit některé otázky, které byly nastoleny předešlým bádáním. V poslední době byla diskuse zejména o stáří věže, resp. o jejím vztahu k dispozici hradu. Průzkum přinesl nová zjištění, která napovídají složitějšímu vývoji tělesa věže, absolutní (dendrochronologické) datování její části a umožnil seznámit se se zajímavými detaily technologie výstavby. Metodicky pozoruhodná je však zejména ukázka toho, že právě detailní průzkum přináší vedle řady nových pozitivních informací nemenší množství dalších otázek a může dokonce relativizovat předtím nezpochybňovaná fakta

Bašta Špýchar a opevnění šíje ostrožny Nového Města nad Metují

Jiří Slavík

Pětiboká bašta uprostřed opevnění šíje ostrožny Nového Města nad Metují, založeného v roce 1501, byla dosud s obezděným valem na východní straně tradičně datována do období renesanční přestavby města (1527-1548). Pokročilé řešení bašty, zásadně odlišné od pernštejnských fortifikací, ukazuje na období počátku 2. pol. 16. století, kdy se podobné fortifikační objekty objevují, např. v sousedním Polsku.

Panská sídla a kostely ve ve Velkém Boru u Horažďovic ve světle archivních pramenů

Josef Smitka

Hradní kostel sv. Buriana : Stav kostela v době stavby špitálu v roce 1765 podle soudobé plánové dokumentace (plán baumeistera Jakuba Havlasy, plán architectusa Venceslase Jarnaze, plány Josefa Vaněčka z roku1854 a 1856 na stavební úpravy školy). Současný stav kostela.

archeologické nálezy, hroby, fragment freskového nápisu

Kostel sv. Jana Křtitele: Nové poznatky opravňující úvahu o hrázeném kostele – starý plán hřbitova, sondy učiněné při kopání hrobů. Plán půdorysu a pohledu kostela s původní kopulí věže

Existence panského sídla Elišky z Rýmberka ve Velkém Brodu : Záznam z radního manuálu města Horažďovic

Úvaha o půdorysném uspořádání hradiště ve Velkém Brodu – hrad, brána, branka, poloha města Boru

Potřeba průzkumu v průběhu oprav památek jako výzva orgánům státní památkové péče.

Ing. Jan Sommer

Je třeba prosazovat co neúčinněji potřebu průběžného sledování oprav stavebních památek historikem architektury. Za dosavadního stavu je běžné, že orgány státní památkové péče ukládají investorům zajištění řady specializovaných průzkumů (restaurátorské, chemické, mykologické aj.), avšak v praxi mezi nimi velmi často chybí doplňkové průzkumy stavebně – historické. Je třeba rozhodně trvat na tom, že tímto způsobem dochází k ohromnému úniku informací, které by přinejmenším mohly přispět ke zdokonalení našich znalostí o památkovém fondu, zejména by však mohly přispět ke zkvalitnění výkonu památkové péče.

Problematika průzkumu stavebních celků. Tři průzkumy kaplí

Ing. Jan Sommer

V průběhu opravy drobného sakrálního objektu byl urče rozsah středověké stavby, která měla loď čtvercového půdorysu, přecházející v nízkou věžovitou nástavbu a drobné presbyterium. V pozdějších dobách byla západní stěna přízemí věže vybourána a loď byla ve dvou etapách prodloužena západním směrem. Významné rozšíření dosavadních poznatků vyplynulo především z dílčího záchraného archeologického průzkumu a z doplňujícího stavebně – historického průzkumu, realizovaného v průběhu oprav omítek. Významně se přitom projevil zájem okresního úřadu i pracovníků stavební firmy.

Výsledky průzkumu románsko – gotického kostela v Čižové na Písecku (spolu s Janem Adámekem) Při postupně doplňovaných průzkumech v průběhu opravy exteriérových omítek bylo zjištěno, že kostel si zachoval svou středověkou dispozici. Ve velkém rozsahu byly dokumentovány středověké stavební konstrukce i architektonické články. Významně se přitom uplatnila koordinace průzkumných činností s orgány státní památkové péče a s pracovníky stavební firmy.

Východní část bývalé kaple sv. Kateřiny v Rožmberku nad Vltavou. Po zahájení opravy byly zjištěny v překvapivém rozsahu zachované pozůstatky kaple, která stála v areálu farního kostela. Dřívější průzkum sice naznačoval existenci zdiva zrušené kaple v konstrukcích obytného domu, avšak teprve stavební úprava poskytla možnost získat rozsáhlejší poznatky o rozsahu a podobě stavby. Kapli tak bylo možno zařadit mezi výrazná díla rožmberské stavební huti 14. století. Konečné řešení některých otázek ovšem bude možné až po doplňkových průzkumech v sousedních stavbách.

Výsledky SHP feudálních sídel východních Čech.

Ing. arch. Ludislav Svoboda

Výsledkem autorovy dvacetileté aktivity při průzkumu a dokumentaci feudálních sídel v Česku, včetně kompletních stavebně historických průzkumů, je mj. zjištění dosud neznámých gotických nebo renesančních fází řádově u půlstovky objektů. Shromážděný materiál je dále využíván ke studiu vývojových proudů a obecnějších jevů, z nichž byla zatím dopracována typologie monoblokových obytných staveb českých tvrzi. Práce navrhuje upřesnění typologie obytných staveb českých tvrzi na základe jejich dispozičního uspořádání, tj. počtu místností v jednom podlaží a jejich komunikačního schématu, a sleduje vývoj početnosti jednotlivých typů v čase i jejich rozměrové proměny v půdoryse i podlažnosti. Vzhledem k početnosti výskytu některých dispozičních schémat se navrhuje vedle jednoznačných typů jedno- a dvouprostorového typ trojprostorový (jednotraktové uspořádání tří prostor, tedy schéma 1-1-1), čtyřprostorový (2-1-1), pětiprostorový (2-1-2) a šestiprostorový (2-2-2). Závěrem bude podána stručná informace o proměnách předhusitské palácové tvrze, později barokního zámku a nyní zchátralé klasicistní sýpky v Dohalicích.

Štaufská hradní kaple v Chebu

PhDr. Pavel Šebesta

V letech 1997 - 2000 byl v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí chebské hradní kaple proveden zatím poslední záchraný archeologický výzkum. Především v

dolní kapli sv. Martina bylo učiněno několik významných objevů, jež mění dosavadní názory a tradiční interpretaci této štaufské stavby.

Pod podlahou severní sakristie, jakož i severní části lodi, bylo odkryto neznámé základové zdivo starší sakrální stavby. Její datování však bude ještě předmětem diskuse.

Byla úspěšně určena doba větších stavebních úprav ve 14. století, při kterých byla přes původní litou maltovou podlahu položena keramická dlažba ze čtvercových topinek, po které se chodilo až do roku 1819.

Neméně důležité je zjištění, že schodiště, spojující v SZ koutě budovy obě kaple, považované v literatuře za dodatečně zabudované, bylo postaveno podle prvního plánu, a je tudíž stejně staré, jako celá stavba. Naopak předpokládané vřetenové schodiště v severní sakristii nikdy neexistovalo.

Dům čp. 126 v Plzni. Pokus o interdisciplinární průzkum památky.

Mgr. Radek Široký, Ing. Jan Anderle

Výsledky SHP a archeologického výzkumu plzeňského domu čp. 126, který se nachází na rohu Františkánské a Bezručovy ulice. Příspěvek je věnován problematice plzeňských nárožních domů, která byla do literatury uvedena již dříve. Oba průzkumy probíhaly během rekonstrukce objektu ve vzájemné vazbě a syntéza jejich výsledků umožňuje nahlédnout do vývoje domu již od počátků města.

Stavební vývoj Nového hradu u Olomučan

Jan Štětina

Referát se věnuje jak původnímu jádru hradu ze 14. století, tak podrobnější analýze stavebního vývoje dodnes zachovalého hradu z konce 15. století. Přináší nové poznatky ohledně vývoje hradního komplexu, které doposud nebyly publikovány. Nová fakta byla získána terénním průzkumem hradu v uplynulých letech. Výklad bude doplněn fotodokumentací hradu, analytickými půdorysy, nákresey architektonických prvků z hradu a kresebnými rekonstrukcemi památky v jednotlivých vývojových fázích. Výklad bude uzavřen informací o současném stavu necitlivě přestavby hradu.

Kostelec nad Vítavou, o. Písek

JUDr. Jiří Varhaník

Kostel Narození Panny Marie v Kostelci n. Vítavou pochází z doby před polovinou 14. století, přičemž gotická novostavba využila části zdiva staršího románského kostela. Venkovský kostel s poměrně složitou dispozicí s žebrově klenutým presbytářem a transeptem o obdélném křížení a přibližně kvadratických polích vykazuje v půdním prostoru neobvyklou anomálii. V úrovni koruny lomového zdiva závěrového polygonu vystupují z jeho líc směrem dovnitř, nad rub klenby, konzolovitě vyložené prvky různého tvaru, od poškozených (?) kvadrů až po téměř amorfní hrubě opracované kameny. Jsou situovány v koutech polygonu a uprostřed jeho stran a jejich horní strana ve všech případech výškově odpovídá úrovni koruny zdiva závěru.

Archeologie domu

Pavel Vařeka

Příspěvek shrnuje možnosti a limity archeologického poznání stavěného prostředí. Zaměřuje se na problematiku zánikových transformací a procesu archeologizace staveb. Poskytuje přehled základních druhů konstrukčních relikvů v archeologických pramenech a prezentuje metody archeologického výzkumu zaniklých i zachovaných objektů, možnosti pořízení půdorysného uspořádání a funkční struktury staveb, konstrukce, druhu a umístění otopného zařízení apod. Zabývá se také prostorovými analýzami a vymezuje základní kategorie stavební kultury.

Záchrana a prezentace historických hornických staveb Okresním muzeem Příbram

Josef Velfl, PaedDr.

V popředí zájmu vědecko - výzkumné, badatelské, širšího i prezentační činnosti Okresního muzea Příbram - Hornického muzea na Březových Horách se nachází problematika týkající se zdejšího hornictví a hutnictví. Mimořádnou úlohu zaujímají zejména záchrana a následná prezentace montánních památek. Hornické muzeum na Březových Horách patří k nejstarším a zároveň počtem expozičních objektů k největším hornickým muzeím v České republice i v Evropě a s touto prací má poměrně bohaté zkušenosti. V současné době provozuje pět samostatných historických staveb v areálu Ševčinské šachty - hlavní šachetní budovu, strojovnu, cáchovní objekt sypů a správní budovu, dále strojovnu a cáchovní

doļu Anna, hlavní šachetní budovu a strojovnu doļu Vojtěcha (industriální architektura 19. století), Prokopskou stolu z r. 1832 a rovněž původní hornickou chalupu z přelomu 17. - 18. století. Muzeum usiluje získat pod svou správu, postupně rekonstruovat a prezentovat veřejnosti i některé další hornické a hutnické památky.

Barokní architektura v Karlových Varech

Lubomír Zeman

Karlovy Vary prodělaly na konci 19. a počátkem 20. století značně rozsáhlou pře své historické zástavby, díky níž dnes patří k jedinečným sídelním celkům architektury historizujících slohů v České republice. Doposud se soudilo, že tato masivní přestavba města spolu se zhoubnými požáry, smetla veškeré stopy minulosti a že ze starších vývojových etap zástavby se až na Zámeckou věž a Dientzenhoferův chrám sv. Máří Magdalény toho příliš nedochovalo. V současné době se však terénními průzkumy, či přímo během stavebních úprav, odhaluje větší množství starších konstrukcí jednotlivých měšťanských domů, jež lze datovat do období baroka.

Po zhoubném požáru města roku 1604 musela být zástavba téměř zcela obnovena. Hrůzy třicetileté války se však Karlovým Varům, díky lázeňskému statutu, podařilo prožít poměrně v klidu. S postupným rozvojem lázeňství v barokním období pak město dostávalo více méně jednotnou architektonickou tvářnost - usměrňovala se hladina zástavby, vedle sedlových střeš s mohutnými štíty kolmo k uliční frontě byly na základě protipožárních předpisů budovány střešy s hřebem souběžným s ulicí, začínaly se uplatňovat i střeš mansardové. Zajímavým fenoménem, takřka unifikujícím a zdůrazňujícím kompaktnost zástavby, bylo realizování střeš se středními vikýři - střešními štítovými nástavci. Domy se stále stavěly zdejší tradiční technologií stavby - s užitím hrážděného zdiva. Postupně se však, v duchu barokní okázalosti, hrážděná průčelí zakrývala. Viditelné zůstávaly hrážděné konstrukce pouze u štítových stěn.

Nejvýznamnějšími příklady domů s objevenou či prokázanou hrážděnou konstrukcí

v Karlových Varech patří domy "U krásné královny" (čp. 335/48) na Staré Louce s mimořádně dochovanou výmalbou interiérů, dům "Petr", původně zvaný "U zlatého vola" ve Vřideňské ulici, „pomorančovník“ (dnes "Proměnáda") a "Sedm planet" na Tržišti, dále dům "Maltežský kříž" (dnes dům "Heda"), dům čp. 54 "U melounu" a čp. 58 na Staré Louce. Hrážděnou konstrukcí má i Helenin dvůr u sanatoria Imperiál a donedávna i vyletní hostinec Malé Versailles. Nedávno byla hrážděná konstrukce objevena i v poměrně skromném domě v Moravské ulici č. 13.

Po sondážních průzkumech se tak odhalily závažné nové poznatky o vývoji barokního měšťanského domu. Svou celistvou hrážděnou konstrukcí patří uvedené domy k unikátním ukázkám městského hrážděného domu v Čechách.

**Do uzávěrky nebyly dodány anotace
následujících referátů**

F.A.Heber a dokumentování hradů

PhDr. Irena Bukačová

Středověká tvrz Opálka u Strážova

Vít Červený

**Nález Zbytku šije románského domu č.p. 459/1
na Staroměstském náměstí.**

PhDr. Zdeněk Dragoun

**Poznámky k obsahové a formální stránce
metodiky nedestruktivního SHP ve vztahu k
digitálnímu vyhotovení elaborátů.**

PhDr. Jan Eliáš

Doplňkové průzkumy při opravách

Ing. Arch. Petr Chotěbor

**Horní hrad v Ratajích n. Sázavou ve světle
předběžného SHP.**

Miroslav Kovář, Vojtěch Vaněk

**K významu stavebně historických průzkumů –
příklady.**

Ing. Petr Macek

Stavební dějiny kostela Všech svatých v Plzni.

Ing. arch. Antonín Macháček

**Středověké opevnění královského města
Klatovy.**

Pavel Mařík

**Diskuse zaměřená na SHP měšťanských domů s
praktickými příklady**

Ing. Jiřina Muková

Urbanistický a stavebně historický vývoj Netolic

Ing. Vlastislav Ourada

Boží muka v pohraničí okresu Český Krumlov

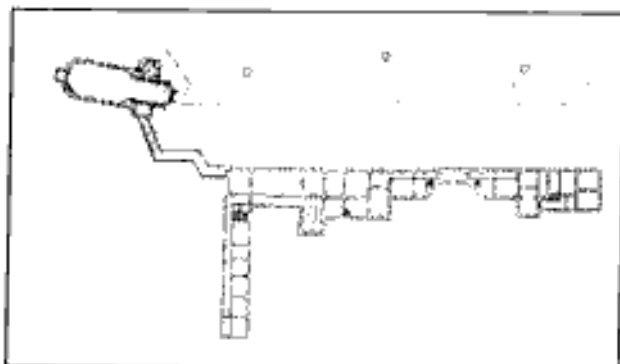
Zdenka Žemličková

Nečtiny

Kostel sv. Jakuba Většího – pův. gotický, v dnešní podobě barokní z l. 1750 – 52

Manětín

Zámek staršího založení, přestavěn po požáru r. 1712 snad podle plánů J. Santiniho. V jeho suterénu nalezeny základy původní tvrze.



Vikošov

Tvrz z 15. stol. s pozoruhodnou kamenickou výzdobou. Mohutné příkopy napojené na přilehlý rybník. Tvrz i s opevněním je v současné době rekonstruována.

Dolní Jamné

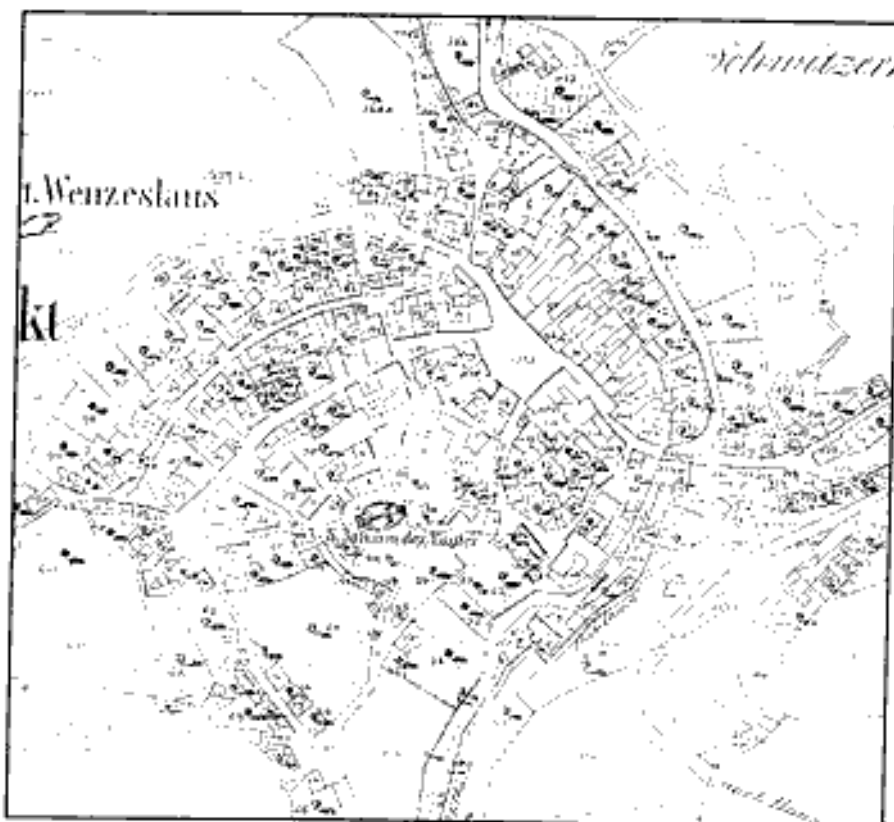
Kostel sv. Petra Pavla – pův. románský z poč. 13. stol., založený při zdejší tvrzi (z té doby obvod. zdivo a věž), ve 14. stol. upraven goticky, kol. 1696 přestavěn barokně.

Úterý

Město Úterý, ležící v údolí Úterského potoka v okrese Plzeň sever, je pozoruhodným historickým urbanistickým celkem právem prohlášeným za městskou památkovou zónu. První zpráva z roku 1233 již hovoří o rozvinuté vsi s kostelem. Okolní pravděpodobně opevněného kostela se stalo jádrem osídlení, které snad mělo zásluhy i charakter hornického centra. Sídlo bylo v majetku řádu johanitů, později tepelského premonstrátského kláštera, který zde při významné cestě k Plzni založil město. Město bylo formováno do podoby pravidelného náměstí obestavěného širkovými řadovými domy. Město bylo držitelem i poddanské vsi – sousedních Olešovic. Po zástavách světským pánům a výraznému porušení během třicetileté války došlo během přelomu 17 a 18. stol. ke stavební ob-

nově sídla, které získalo barokní dominanty v novostavbách dvou kostelů. R. 1713 zde bylo 149 hospodářů. Roku 1839 stálo ve městě 144 domů s téměř 1000 obyvateli. V 19. století město stagnovalo, udrželo si výrazně agrární řemeslný charakter s výrazným podílem chovu dobytka a dodnes i tehdejší sídelní rozsah. Původní německé obyvatelstvo bylo po r. 1945 odsunuto a počet obyvatel již nedosáhl původní předválečné úrovně, v Úterý je dnes sídlo obecního úřadu.

Zástavba města je tvořena zděnými domy s dosud značným podílem hrázděných konstrukcí. Již dle stabilního katastru byla výrazná většina domů označena za nespalné. Na náměstí a v nejbližším okolí stojí patrové domy s nejstaršími gotickými a renesančními jádry, s dochovanými detaily a dispozicemi charakteru širkových komorových domů se středním průjezdem. Pod nimi jsou dochovány rozsáhlé sklepní prostory. Pará domů, zejména hrázděná, pocházejí vesměs po požárech z období baroka. Na předměstí stojí drobnější zástavba venkovského charakteru, starší je tvořena spíše štitovými domy s hrázděnými konstrukcemi, mladší je řadová okapově orientace většinou z přelomu 19. a 20. stol. Roubené domy zde zanikly až na výjimky po válce. Z dalších staveb jsou hodnotné tři dochované mlýny barokního a klasicistního původu. Nejvýznamnější objekty jsou barokní kostely K. Diezenhöferafarní kostel sv. Jana Křtitele, zbudovaný W. Braunbockem z Miesbachu v r. 1698 a hřbitovní sv. Václava dokončený r. 1749. Na náměstí dominuje vedle barokní radnice a dalších domů mariánský sloup z r. 1731. Velice působivé jsou dálkové pohledy na město z okolních svahů.



Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, Č.j. P 7 - 1142 17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974. Cena 20 Kč.

Toto mimořádné číslo vyšlo ke konferenci Dějiny staveb 11.závěrka 5.4.2000. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zast. ing. P. Mákota)

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň, E-mail: hrady@post.cz

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK UnP 23/1991 150 výtisků